

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Інструментарій фінансової стабілізації

(назва навчальної дисципліни)

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
підготовки докторів філософії

зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування

(шифр і назва спеціальності)

2016 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: кафедрою фінансів, протокол № 9 від 18 грудня 2015р.
(повне найменування вищого навчального закладу, кафедри)

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: д.е.н., проф. Проноза П.В., к.е.н., доцент Берест М.М.

Обговорено та рекомендовано до затвердження Вченою радою
“25” квітня 2016 року, протокол №9

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни “Інструментарій фінансової стабілізації” складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії зі спеціальності 072 “Фінанси, банківська справа та страхування”.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є фінансові відносини, що виникають у ході санації, реорганізації, банкрутства та ліквідації суб’єктів господарювання, а також антикризові фінансові методи, механізми та інструменти.

Міждисциплінарні зв’язки: для засвоєння дисципліни здобувачам необхідні попередні знання, уміння та компетентності з фінансів підприємств, фінансового аналізу, оцінки вартості бізнесу, а також здобуті під час опанування дисциплін «Фінансовий менеджмент» та «Управління фінансовою стратегією» циклу підготовки освітнього ступеня «магістр» та у взаємодії з дисциплінами «Фінансовий менеджмент і контролінг у сфері бізнесу» і «Методологія та організація наукових досліджень» освітньо-наукової програми підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Антикризова фінансова діагностика
2. Сутність, економічні механізми та організаційно-правові інструменти фінансової стабілізації підприємств

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “Інструментарій фінансової стабілізації” є формування у здобувачів системи фундаментальних знань, вмінь та компетентностей з управління процесами фінансового оздоровлення підприємств, а також щодо засобів, механізмів та інструментарію виведення суб’єктів господарювання зі стану фінансової кризи або ж запобігання її розвитку.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “Інструментарій фінансової стабілізації” є:

- оволодіння понятійним апаратом антикризового та санаційного управління;
- формування комплексного уявлення про сутність кризових явищ в економіці держави, засвоєння основних принципів побудови системи раннього розпізнавання кризи;
- формування здатності розуміти та визначати фактори, що привели до виникнення кризових явищ на підприємстві;
- формування здатності до розуміння та використання методів контролінгу в процесі санації;
- формування навичок розрахунку імовірності банкрутства підприємства з використанням моделей прогнозування;
- формування здатності до визначення обсягу потреби в капіталі та джерел його фінансування;
- формування здатності до визначення оптимальної структури капіталу з використанням правил фінансування;
- формування здатності до проведення санації балансу підприємства та визначення обсягу санаційного прибутку;
- формування практичних навичок використання законодавчої бази щодо банкрутства в процесі санації підприємства;

отримання знань та набуття практичних навичок щодо організації та проведення аналітичної діяльності у сфері фінансових відносин суб'єктів господарювання.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-наукової програми, здобувачі освітньо-наукового ступеня "доктор філософії" набувають таких компетентностей:

здатність до комплексної оцінки та систематизації причин, ознак та проявів кризових процесів в економіці;

здатність діагностувати кризові явища в різних галузях економіки на основі аналізу кількісних та якісних показників;

здатність до практичного застосування сучасних інформаційних систем для розпізнавання зародження і розвитку патологічних кризових процесів, а також моделювання сценаріїв розвитку кризових процесів;

здатність приймати рішення щодо доцільності проведення фінансової санації підприємства;

здатність до складання плану санації та фінансової звітності в процесі її проведення;

здатність до проведення реструктуризації господарюючого суб'єкта, що функціонує у стані кризи;

володіння інструментарієм виявлення та використання внутрішніх і залучення зовнішніх фінансових джерел для проведення фінансової стабілізації.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин, 5 кредитів ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Антикризова фінансова діагностика

Тема 1. Предмет, об'єкт і завдання антикризової фінансової діагностики

1.1. Антикризова фінансова діагностика в системі державного управління.

Місце антикризової фінансової діагностики в системі державного управління. Значення антикризової фінансової діагностики в управлінні державними фінансами, фінансами підприємств й організацій як методу обґрунтування управлінських рішень, виявлення резервів, оцінки економічної ефективності господарювання. Сфера застосування антикризової фінансової діагностики.

1.2. Наукова складова антикризової фінансової діагностики.

Предмет антикризової фінансової діагностики. Об'єкт антикризової фінансової діагностики. Теоретико-методологічні підходи з раннього виявлення зародження і розвитку кризових процесів у реальному секторі економіки України. Сутність антикризової фінансової діагностики як елемента управлінської діяльності, що передуює прийняттю рішень, їхньому обґрунтуванню на основі інформації, що надходить. Місце антикризової фінансової діагностики в системі наук. Зв'язок антикризової фінансової діагностики з фінансами, галузевими економіками, фінансуванням, кредитуванням, оподаткуванням, математичною й економічною статистикою, інформатикою, математикою, соціологією, психологією, державним управлінням і т.д.

1.3. Завдання антикризової фінансової діагностики.

Зміст і завдання антикризової фінансової діагностики на різних стадіях циклічного розвитку економіки.

Тема 2. Теорія зародження і розвитку кризових процесів у світовій економіці

2.1. Циклічна фінансова криза.

Технічний підхід до виявлення фінансової кризи. Теорія економічних циклів. Хвильова теорія Елліота. Короткострокові, довгострокові та середньострокові економічні цикли. Цикли К. Жигляра. Кейнсіанська теорія ділового циклу. Теорія раціональних очікувань. Теорія реального ділового циклу. Парадигмальна теорія Т. Куна.

2.2. Специфічні фінансові кризи.

Класифікація кризових явищ. Сутність та зміст фінансових криз. Економічна криза. Грошово-кредитна криза. Боргова криза. Біржова криза. Валютна криза. Банківська криза. Фінансова криза.

2.3. Історія світових фінансових потрясінь.

Фінансові кризи до та впродовж ери золотомонетного стандарту. Фінансові кризи у міжвоєнний період. Фінансові кризи у період дії Бреттон-Вудської системи. Фінансові кризи під час ямайської системи. Фінансові кризи ХХІ століття.

Тема 3. Методи діагностики стану реального сектора економіки країни

3.1. Основні джерела інформації та методи діагностики.

Застосування методів і прийомів на етапах аналітичного вивчення в різних видах аналізу. Класифікація економіко-логічних прийомів і галузь їхнього застосування. Прийом порівняння, його застосування в аналізі міжгалузевого балансу. Бази порівняння. Забезпечення порівнянності показників. Моделювання. Види моделей, використання. Балансовий метод. Використання балансових зв'язків для визначення величини невідомих показників і факторів. Прийом групування. Його використання для виявлення взаємозв'язку групованих ознак і результативних показників, вивчення тенденцій розвитку досліджуваного явища і виявлення найбільш значимих причин його зміни. Графічні методи. Економіко-математичні методи, їхня класифікація.

3.2. Ідентифікація провідних видів економічної діяльності.

Вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на динаміку, темпу зростання та приросту ВВП за рахунок їх масштабності і динамічності. Визначення внеску внутрішнього і зовнішнього ринків на динаміку виробництва продукції та послуг. Ідентифікація видів економічної діяльності, що впливають на динаміку ємності внутрішнього ринку. Визначення внеску вітчизняної продукції і послуг та імпорту на динаміку ємності внутрішнього ринку. Оцінка впливу видів економічної діяльності на приріст виробництва продукції та послуг в країні через коефіцієнт прямих витрат. Ідентифікація видів економічної діяльності, що впливають на динаміку імпорту продукції і послуг. Ідентифікація видів економічної діяльності, що визначають дефіцит (профіцит) торгівельного балансу. Ідентифікація видів економічної діяльності, що впливають на динаміку експорту продукції і послуг.

3.3. Підходи до раннього розпізнавання зародження і розвитку кризових процесів в економіці

Визначення впливу зростання цін на експортну та імпорتنу продукцію та послуги на дефіцит (профіцит) торгівельного балансу. Оцінка впливу технологічності експортованої й імпортованої продукції та послуг на дефіцит (профіцит) торгівельного балансу. Класифікація методів і прийомів аналізу: економіко-логічні, економіко-математичні, евристичні, спеціальні, якісний аналіз, логіт- і пробіт-моделювання, сигнальний підхід. Узагальнення результатів аналізу. Поняття про резерви, їхнє виявлення, класифікація. Основні принципи пошуку резервів. Системний або комплексний аналіз. Сутність системного підходу. Взаємозв'язки та взаємозалежності

окремих показників. Стратегічний аналіз. Передбачення та визначення наслідків стратегічних рішень.

Змістовий модуль 2. Сутність, економічні механізми та організаційно-правові інструменти фінансової стабілізації підприємств

Тема 4. Фінансова санація підприємства, її економічний зміст та порядок проведення.

4.1. Банкрутство як результат неплатоспроможності підприємства

Сутність поняття «банкрутство». Банкрутство як результат розвитку кризових явищ в фінансовій сфері. Фінансові передумови банкрутства. Види та стадії банкрутства.

4.2. Економічна сутність та класифікаційні аспекти санації підприємств.

Умови, за яких може прийматися рішення про проведення санації підприємства. Економічна сутність санації. Мета та зміст фінансової санації. Різні погляди на сутність, цілі та завдання санації. Класифікаційні ознаки та характеристики санації: види, форми санації, типи санаційних заходів. Класична модель фінансової санації.

4.3. Зміст та розробка плану санації підприємства.

План фінансового оздоровлення підприємства, суб'єкти, що його складають. Принципи розробки плану санації. Склад, обсяги та структура плану санації. Методологічні основи та порядок складання плану санації. План маркетингу та оцінювання ринків збуту. План виробництва та капіталовкладень. Організаційний план. Фінансовий план. Аналіз шляхів досягнення беззбитковості підприємства. Оцінка результатів та ефективності фінансової санації підприємства.

Тема 5. Санаційний контролінг та аудит.

5.1. Інструменти та методи санаційного контролінгу.

Інструменти контролінгу: вартісний аналіз, нуль-базис-бюдже-тування, портфельний аналіз, бенчмаркінг, ABC-аналіз. Система раннього попередження та реагування. Система управління ризиками підприємства. Дискримінантний аналіз. Прогнозування банкрутства. Методи прогнозування банкрутства. Моделі Е.Альтмана, Спрінгейта, Р.Ліса, В. Бівера, О. Терещенка.

Методи контролінгу: опитування (анкетування), факторний аналіз відхилень, аналіз точки беззбитковості, вартісний аналіз, портфельний аналіз.

5.2. Порядок проведення санаційного аудиту.

Методика та етапи проведення санаційного аудиту. Збір і систематизація інформації про підприємство. Джерела інформації для проведення санаційного аудиту. Оперативне та стратегічне становище підприємства. Методика поглибленого оцінювання фінансового стану неплатоспроможного підприємства. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства. Розрахунок та аналіз фактичних показників і тенденцій розвитку.

Оцінка глибини фінансової кризи. Аналіз причин і симптомів фінансової кризи. Виявлення сильних і слабких сторін підприємстві, побудова матриці SWOT-аналізу. Прийняття рішення про доцільність санації чи ліквідації підприємства. Складання акта аудиторської перевірки.

Тема 6. Внутрішні механізми фінансової санації підприємства.

6.1. Визначення потреби підприємства в капіталі.

Джерела фінансування санаційних заходів. Потреба в капіталі. Визначення потреби в капіталі, необхідному для фінансування санації підприємства. Потреба в капіталі для реалізації санаційних заходів виробничо-технічного характеру. Потреба в

інвестиційному капіталі. Потреба в оборотних коштах. Зміст фінансової рівноваги на підприємстві. Рівняння фінансової рівноваги, його модифікації. Умови забезпечення фінансової рівноваги.

Правила фінансування. Золоте правило фінансування. Золоте правило балансу. Правило вертикальної структури капіталу. Ефект фінансового лівериджу. Оптимальна структура капіталу. Незадовільна структура балансу.

6.2. Поняття, класифікація та використання внутрішніх джерел фінансової стабілізації.

Внутрішні джерела фінансової стабілізації. Збільшення вхідних грошових потоків, що мають внутрішній характер. Збільшення виручки від реалізації. Реструктуризація активів. Мобілізація прихованих резервів. Рефінансування дебіторської заборгованості. Згортання (заморожування) інвестицій.

Зменшення вихідних грошових потоків. Зниження собівартості продукції. Планування собівартості продукції. Факторний аналіз витрат на виробництво продукції. Резерви зниження собівартості. Зменшення витрат, джерелом покриття яких є прибуток підприємства.

Тема 7. Санація балансу як інструмент фінансової стабілізації.

7.1. Економічний зміст санації балансу та призначення санаційного прибутку.

Власний капітал, його функції та складники. Статутний фонд та додатковий капітал. Функції статутного фонду. Цілі збільшення (зменшення) статутного фонду. Розрахунковий курс корпоративних прав. Джерела покриття балансових збитків підприємства. Санація без залучення додаткових фінансових ресурсів на підприємство. Економічний зміст і мета санації балансу. Санаційний прибуток та його складові.

7.2. Завдання та основні передумови зменшення статутного фонду підприємств.

Основні цілі та завдання скорочення статутного фонду підприємств. Методи зменшення статутного фонду. Зниження номінальної вартості акцій (деномінація). Зменшення кількості акцій існуючої номінальної вартості. Конверсія. Санація викупом акцій (придбання часток) у власників. Варіанти викупу акцій: за ціною вищою від номіналу, за номіналом, або за ціною, нижчою від номінальної вартості.

Тема 8. Зовнішні фінансові джерела санації підприємств.

8.1. Фінансування санації за рахунок акціонерного (пайового) капіталу.

Фінансове оздоровлення із залученням коштів власників підприємства. Форми участі власників у санації підприємства. Основні цілі та порядок збільшення статутного фонду. Методи збільшення статутного фонду: збільшення кількості акцій, збільшення номінальної вартості акцій, обмін облігацій на акції. Двоступінчаста санація. Зменшення номінального капіталу з подальшим його збільшенням. Порядок збільшення статутного фонду. Переважні права на купівлю цінних паперів нової емісії. Фінансові джерела збільшення статутного фонду. Встановлення курсу емісії. Емісійний дохід. Додаткова емісія акцій. Облігації конверсійної позики. Альтернативна санація.

8.2. Участь кредиторів у фінансовому оздоровленні боржника.

Участь кредиторів у фінансуванні санації підприємства-боржника. Конверсія боргу у власність. Пролонгація та реструктуризація існуючої заборгованості. Надання додаткових кредитних ресурсів, санаційні кредити. Мотиви участі кредиторів у санації підприємства. Податкові аспекти участі кредиторів у санації боржника. Форми фінансової участі персоналу в санації підприємства.

Тема 9. Реструктуризація підприємства

9.1. Сутність та форми реструктуризації підприємства.

Реструктуризація підприємства, її зміст та порядок проведення. Чинники, що приводять до необхідності та доцільності реструктуризації: зовнішні та внутрішні. Принципи реструктуризації. Класифікаційні аспекти реструктуризації. Фінансова та виробнича реструктуризація, реструктуризація активів, корпоративна реструктуризація. Цільова спрямованість санаційної реструктуризації. Методи реструктуризації. Етапи і процедура реструктуризації. План реструктуризації.

9.2. Фінансовий механізм реорганізації підприємств..

Механізм реорганізації юридичної особи. Форми санаційної реорганізації підприємства: злиття, поглинання, приєднання, поділ, виділення, перетворення.

Загальні передумови реорганізації суб'єктів господарювання. Реорганізація, спрямована на укрупнення підприємств (злиття, приєднання, поглинання). Мотиви, що спонукають інвестора до реорганізації приєднанням. Горизонтальне та вертикальне злиття.

Реорганізація підприємств, спрямована на їх розукрупнення (поділ, виділення). Головна мета розукрупнення підприємств, що перебувають у стані фінансової кризи. Перетворення як окремий випадок реорганізації підприємств. Етапи реорганізації підприємств укрупненням та розукрупненням.

Зміст та порядок складання реорганізаційної угоди. Передавальний та розподільний баланс.

3. Рекомендована література

3.1. Основна:

1. Барановський О. І. Сутність і різновиди фінансових криз / О. І. Барановський // *Фінанси України*. – № 5. – 2009. – С. 3–20.

2. Бланк И. А. Антикризисное финансовое управление предприятием / И. А. Бланк. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2006. – 672 с. – (Серия «Библиотека финансового менеджера»; Вып. 10).

3. Грищенко О. В. Класифікація кризових явищ в економіці та місце в них промислових криз / О. В. Грищенко, П. В. Проноза // *Бізнес Інформ*. – № 12. – С. 49–53.

4. Закон України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” від 14.05.1992 р. № 2343-ХІІ зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] // Законодавство України – Режим доступу : www.rada.gov.ua

5. Киндлбергер Ч. Мировые финансовые кризисы. Мании, паники и крахи, / Ч. Киндлбергер, Р. Алибер; пер. с англ. – СПб. : Питер, 2010. – 544 с.

6. Проноза П. В. Патологические кризисные процессы в экономике Украины : монография / П. В. Проноза. – Х. : ИД «ИНЖЭК», 2014. – 408 с.

7. Раєвнева О.В. Санаційна стратегія промислового підприємства: механізм формування та моделі реалізації / О. В. Раєвнева, М. М. Берест – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2012. – 344 с

8. Социально-экономическое развитие Украины и ее регионов: проблемы науки и практики : монография / под ред. В. С. Пономаренко, Н. А. Кизима, Е. В. Раевневой. – Х. : ИД «ИНЖЭК», 2012. – 376 с.

9. Терещенко О. О. Управління фінансовою санацією підприємств : підруч. / Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана . – К. : КНЕУ, 2006. – 552 с.

10. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. посібник // О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2000. – 412 с.

11. Управління фінансовою санацією підприємства [текст] : підручник. / Т. А. Говорушко, І. В. Дем'яненко, К. В. Багацька [та ін.] за заг. ред. Т.А. Говорушко - К. : Центр учбової літератури, 2013. – 400 с.

12. Хаустова В. Є. Теоретичні аспекти виникнення та розвитку кризових явищ в економіці / В. Є. Хаустова, П. В. Проноза // Проблеми економіки. – № 4. – 2011. – С. 13–23.

13. Хейфец Б. А. Глобальные дисбалансы и реформа мировой валютно-финансовой системы государства // Деньги и кредиты. – № 7. – 2012. – С. 48–56.

3.2. Додаткова:

14. Аистова М. Д. Реструктуризация предприятий: вопросы управления. Стратегии, координация структурных параметров, снижение сопротивления преобразованиям / Аистова М. Д. – М. : Альпина Паблшер, 2002. – 287 с.

15. Бригхэм Ю. Финансовый менеджмент. Экспресс-курс. / Ю. Бригхэм, Дж. Хьюстон; 4-е изд. / Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2007. – 544 с.: ил.

16. Бураковський І. В. Глобальна фінансова криза: уроки для світу та України / І. В. Бураковський, О. Плотніков. – Х. : Фоліо, 2009. – 299 с. – (іл.). – 978-966-03-4825-7.

17. Гайдуков С. В. Модель відновлення платоспроможності підприємств / С. В. Гайдуков. – Харків : "Екограф", 2004. – 36 с.

18. Кизим М. О. Аналіз причин економічної кризи в Україні / М. О. Кизим, О. В. Доровський, П. В. Проноза // Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики : тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції 27 – 28 травня 2010 р. – Х. : ФОП Александрова К. М. ; ВД «ІНЖЕК», 2010. – С. 72–76.

19. Колисник М. Финансы. Стратегии, с которыми побеждают / М. Колисник. – К.: Издательский Дом «Максимум», 2006. – 332 с.

20. Корнеев В. В. Антикризисные инструменты финансовой стабилизации // Глобальная экономическая криза 2008–2010 років: світовий досвід та шляхи подолання в Україні : монографія – Донецьк : Юго–Восток, 2010. – С. 120–139.

21. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій / Л. О. Лігоненко. – К. : Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2001. – 580 с.

22. Механизмы и модели управления кризисными ситуациями : монографія / Под ред. Т. С. Клебановой. – Х. : ИД «ИНЖЭК», 2007. – 200 с. Русск.яз.

23. Молдин Д. Конец долгового суперцикла и его последствия / Д. Молдин, Д. Теппер; пер. с англ. – М. : Манн, Иванов и Форбер, 2013. – 352 с.

24. Новак А. Е. Анализ современных систем индикаторов банковских кризисов на примере кризиса в России в 2008-2009 гг. / А. Е. Новак, И. Е. Хвостова // Новый университет. Научный журнал. Серия «Экономика и право». – 2011. – № 8. – С. 25–34.

25. Пономаренко В. С. Механізм санаційного управління підприємством: засади формування та моделі реалізації : монографія / В. С. Пономаренко, О. В. Раєвнева, С. О. Степурина. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2009. – 304 с.

26. Радзивілюк В. В. Судова процедура санації : навчальний посібник / В. В. Радзивілюк. – К.: Атака, 2005. – 116 с.

27. Рубинас Ю. В. Проблемы оценки индикаторов долгового кризиса страны / Ю. В. Рубинас // Вісник СевНТУ: зб. наук. пр. Вип. 130/2012. Серія: Економіка і фінанси. — Севастополь. — 2012. — С. 197–204.

28. Світогосподарська диспропорційність: особливості, тенденції, вплив на економіку України: наук. доп. / за ред. Л. В. Шинкарук; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. — К., 2012. — 152 с.

29. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : монографія / О. О. Терещенко. — 2-ге вид., без змін — К. : КНЕУ, 2006. — 268 с.

3.3. Ресурси Інтернет:

30. Банкрутство и ликвидация предприятий [Електронний ресурс] // ЛігаБізнесІнформ. Українська мережа ділової інформації. — Режим доступу: <http://http://search.ligazakon.ua/search/business/bankrupt/>.

31. Методичні рекомендації по виявленню ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій по приховуванню банкрутства, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства: Наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006 р. № 14 [Електронний ресурс] // Режим доступу: www.rada.gov.ua.

32. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, затверджені наказом Міністерства фінансів України та Фонду Державного майна України від 26.01.2001р. № 49/121 і зареєстровані в Міністерстві юстиції України від 08.02.2001 р. за № 121/5312 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.rada.gov.ua.

33. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14.05.1992 р. № 2343-ХІІ зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] // Законодавство України. — Режим доступу: www.rada.gov.ua.

34. Сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

35. Сайт Міністерства економіки України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.me.gov.ua.

36. Сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.minfin.gov.ua.

37. Сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.bank.gov.ua.

38. Система розкриття інформації на фондовому ринку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.smida.gov.ua.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Залік.

5. Засоби діагностики успішності навчання

1. Експрес-опитування та тестування.
2. Проведення практичних (семінарських) занять.
3. Проведення проміжного контролю.
4. Проведення підсумкового письмового контролю.
5. Перевірка результатів виконання завдань для самостійної роботи.